

Név:

Aláírás:

(2+2+4+2 pont)

1.a. Legyen $y'(t) = t^7/(1-t^2)$, $y(5) = -5$. Fejezd ki $y(8)$ -at határozott integrálas segítségével!

$$y(8) = -5 + \int_5^8 \frac{t^7}{1-t^2} dt$$

1.b. Legyen

$$\frac{d^2}{dt^2} \begin{pmatrix} y_1(t) \\ y_2(t) \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} y_2(t) + \frac{d}{dt} y_2(t) \\ y_1(t)y_2(t) - \frac{d}{dt} y_1(t) \end{pmatrix}.$$

Írj fel egy elsőrendű DE-t amelyik ekvivalens ezzel az egyenlettel!

$$\frac{d}{dt} \begin{bmatrix} y_1 \\ y_2 \\ v_1 \\ v_2 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} v_1 \\ v_2 \\ y_2 + v_2 \\ y_1 y_2 - v_1 \end{bmatrix}$$

1.c. Legyen

$$\frac{d}{dt} y = (y^2 - 1)(1 - t^2), \quad y(3) = 2.$$

Írd fel $y(3 + \Delta t)$ másodrendű Taylor polinómját!

$$y(3) = 2$$

$$\dot{y}(3) = (2^2 - 1)(1 - 3^2) = -24$$

$$\ddot{y} = \left[\partial_t + (y^2 - 1)(1 - t^2) \partial_y \right] \left[(y^2 - 1)(1 - t^2) \right] =$$

$$= \left[(y^2 - 1)(-2t) \right] + \left[(y^2 - 1)(1 - t^2)^2 \cdot (2y) \right]$$

$$\ddot{y}(3) = \left[(2^2 - 1)(-2 \cdot 3) \right] + \left[(2^2 - 1)(1 - 3^2)^2 \cdot (2 \cdot 2) \right] = 750$$

$$y(3 + \Delta t) \approx 2 + (-24)\Delta t + \frac{1}{2} \cdot 750 \cdot \Delta t^2 = 2 - 24\Delta t - 375\Delta t^2$$

1.d. Legyen $x_{n+1} = 3x_n + 4$, $x_1 = 344$. Mennyi x_n ?

$$\text{Fixpont: } x_{\text{fix}} = 3x_{\text{fix}} + 4 \longrightarrow x_{\text{fix}} = -2$$

$$x_n = 3^{n-1} (344 - (-2)) + (-2)$$

$$= 3^{n-1} \cdot 346 - 2$$

2. (4+1+3+2 pont) Legyen

$$\frac{d}{dt} \begin{pmatrix} y_1 \\ y_2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 5y_1 - 3y_2 \\ -3y_1 + 5y_2 \end{pmatrix} = A \begin{pmatrix} y_1 \\ y_2 \end{pmatrix}, \quad \begin{pmatrix} y_1(0) \\ y_2(0) \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 \\ 0 \end{pmatrix} \text{ illetve } \begin{pmatrix} y_1(0) \\ y_2(0) \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix}$$

Keress meg A sajátértékeit és sajátvektorait!

$$A = \begin{bmatrix} 5 & -3 \\ -3 & 5 \end{bmatrix} \quad |A - \lambda E| = \begin{vmatrix} 5-\lambda & -3 \\ -3 & 5-\lambda \end{vmatrix} = (5-\lambda)^2 - 9 = \lambda^2 - 10\lambda + 16 = 0$$

tehát $\lambda_1 = 2, \lambda_2 = 8$

$$\lambda_1 = 2 \quad A - 2 \cdot E = \begin{bmatrix} 3 & -3 \\ -3 & 3 \end{bmatrix}$$

$$\begin{bmatrix} 3 & -3 \\ -3 & 3 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} u \\ v \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 \\ 0 \end{bmatrix}$$

tehát $u = v$,

sajátaltér: $\left\{ \begin{bmatrix} u \\ u \end{bmatrix} \right\}, \quad \vec{v}_1 = \begin{bmatrix} 1 \\ 1 \end{bmatrix}$

$$\lambda_2 = 8 \quad A - 8E = \begin{bmatrix} -3 & -3 \\ -3 & -3 \end{bmatrix}$$

$$\begin{bmatrix} -3 & -3 \\ -3 & -3 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} u \\ v \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 \\ 0 \end{bmatrix}$$

tehát $-u = v$

sajátaltér: $\left\{ \begin{bmatrix} u \\ -u \end{bmatrix} \right\}, \quad \vec{v}_2 = \begin{bmatrix} 1 \\ -1 \end{bmatrix}$

Ird fel a DE általános megoldását!

A sajátrendszer:

$$\lambda_1 = 2, \quad \lambda_2 = 8$$

$$\vec{v}_1 = \begin{bmatrix} 1 \\ 1 \end{bmatrix}, \quad \vec{v}_2 = \begin{bmatrix} 1 \\ -1 \end{bmatrix}$$

így az általános megoldás

$$\vec{y}_{\text{ált}}(t) = C_1 \cdot e^{2t} \begin{bmatrix} 1 \\ 1 \end{bmatrix} + C_2 e^{8t} \begin{bmatrix} 1 \\ -1 \end{bmatrix}$$

Számold ki a DE partikularis megoldásait miket kezdeti feltétel mellett!

I. $\vec{y}(0) = \begin{bmatrix} 1 \\ 0 \end{bmatrix}$

$$C_1 \begin{bmatrix} 1 \\ 1 \end{bmatrix} + C_2 \begin{bmatrix} 1 \\ -1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 \\ 0 \end{bmatrix} \quad \begin{matrix} C_1 + C_2 = 1 \\ C_1 - C_2 = 0 \end{matrix}$$

tehát $C_1 = \frac{1}{2}, C_2 = \frac{1}{2}$

$$\vec{y}_I(t) = \frac{1}{2} e^{2t} \begin{bmatrix} 1 \\ 1 \end{bmatrix} + \frac{1}{2} e^{8t} \begin{bmatrix} 1 \\ -1 \end{bmatrix}$$

$$= \frac{1}{2} \begin{bmatrix} e^{2t} + e^{8t} \\ e^{2t} - e^{8t} \end{bmatrix}$$

Mennyi e^{tA} ?

$$e^{tA} = \begin{bmatrix} \frac{1}{2} \vec{y}_I(t) & \frac{1}{2} \vec{y}_{II}(t) \\ \frac{1}{2} \vec{y}_I(t) & \frac{1}{2} \vec{y}_{II}(t) \end{bmatrix} = \frac{1}{2} \begin{bmatrix} e^{2t} + e^{8t} & e^{2t} - e^{8t} \\ e^{2t} - e^{8t} & e^{2t} + e^{8t} \end{bmatrix}$$

Vagy

$$e^{tA} = S e^{tD} S^{-1} = \begin{bmatrix} 1 & 1 \\ 1 & -1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} e^{2t} & 0 \\ 0 & e^{8t} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 1 & 1 \\ 1 & -1 \end{bmatrix}^{-1}$$

3+3
 ((2+2)+(1+2+3) pont)
 3a. Legyen

$$\frac{d}{dt} \begin{pmatrix} y_1 \\ y_2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 2y_1 \\ 3y_1 + 2y_2 \end{pmatrix} = A \begin{pmatrix} y_1 \\ y_2 \end{pmatrix}$$

2·E
 mivel $\begin{bmatrix} 2 & 0 \\ 0 & 2 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 0 & 0 \\ 3 & 0 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 & 0 \\ 3 & 0 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 2 & 0 \\ 0 & 2 \end{bmatrix}$

Mennyi e^{tA} ?

$$A = \begin{bmatrix} 2 & 0 \\ 3 & 2 \end{bmatrix}$$

$$\begin{aligned} \exp(tA) &= \exp\left(t \cdot \begin{bmatrix} 2 & 0 \\ 0 & 2 \end{bmatrix} + t \begin{bmatrix} 0 & 0 \\ 3 & 0 \end{bmatrix}\right) = \exp\left(t \cdot \begin{bmatrix} 2 & 0 \\ 0 & 2 \end{bmatrix}\right) \cdot \exp\left(t \cdot \begin{bmatrix} 0 & 0 \\ 3 & 0 \end{bmatrix}\right) = \\ &= \begin{bmatrix} e^{2t} & 0 \\ 0 & e^{2t} \end{bmatrix} \cdot \left(\begin{bmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 1 \end{bmatrix} + t \cdot \begin{bmatrix} 0 & 0 \\ 3 & 0 \end{bmatrix} + \frac{t^2}{2} \underbrace{\begin{bmatrix} 0 & 0 \\ 3 & 0 \end{bmatrix}^2}_{\begin{bmatrix} 0 & 0 \\ 3 & 0 \end{bmatrix}^2 = \begin{bmatrix} 0 & 0 \\ 0 & 0 \end{bmatrix}} + \dots \right) \\ &= e^{2t} \begin{bmatrix} 1 & 0 \\ 3t & 1 \end{bmatrix} \end{aligned}$$

Mi az elozo DE partikularis megoldasa az $(y_1(0), y_2(0))^T = (4, 5)$ kezdeti feltetel mellett?

$$y(t) = e^{tA} \begin{bmatrix} 4 \\ 5 \end{bmatrix} = e^{2t} \begin{bmatrix} 1 & 0 \\ 3t & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 4 \\ 5 \end{bmatrix} = e^{2t} \begin{bmatrix} 4 \\ 12t + 5 \end{bmatrix}$$

3.b. Legyen $f(x) = 1/\sqrt{x}$, $x_0 = 16$. Ird fel $f(16 + \Delta x)$ linearis approximaciojat, illetve adj egy felso becselest ennek a hibajara, ha $\Delta x = 1/10$!

$$f'(x) = -\frac{1}{2} x^{-3/2}, \quad f''(x) = \left(-\frac{1}{2}\right) \left(-\frac{3}{2}\right) x^{-5/2} = \frac{3}{4} \frac{1}{\sqrt{x^5}}$$

$$\text{lin. approx: } f(16 + \Delta x) \approx \frac{1}{\sqrt{16}} + \left(-\frac{1}{2}\right) \frac{1}{\sqrt{16^3}} \Delta x = \frac{1}{4} - \frac{1}{128} \Delta x$$

$$\text{lin. approx. hiba} = \left| \frac{1}{\sqrt{16.1}} - \left[\frac{1}{4} - \frac{1}{128} \cdot 0.1 \right] \right| \leq$$

$$\leq \frac{1}{2} \cdot 0.1^2 \cdot \max_{x \in [16, 16.1]} \left| \frac{3}{4} \cdot \frac{1}{\sqrt{x^5}} \right| = \frac{1}{2} \cdot 0.1^2 \cdot \frac{3}{4} \cdot \frac{1}{\sqrt{16^5}} = \frac{3}{2^{13}} \cdot 0.1^2$$

3.d Legyen

$$\frac{d}{dt} y = (y^2 - 1)(1 - t^2), \quad y(3) = 2.$$

Mit josol Heun modszere $y(3.001)$ ertekere?

$$\begin{aligned} \text{Euler joslat: } k_1 &= (2^2 - 1)(1 - 3^2) = -24 \\ \hookrightarrow y_1 &= 2 + (-24) \cdot 0.001 = 1.976 \end{aligned}$$

$$\text{Heun joslat: } k_2 = (1.976^2 - 1)(1 - 3.001^2)$$

$$\hookrightarrow y_2 = 2 + \frac{1}{2} \left[(-24) + (1.976^2 - 1)(1 - 3.001^2) \right] \cdot 0.001$$

4a. (5 pont)

$$\frac{dy}{dt} = 8 - y^3 = f(y)$$

Keress meg a DE fixpontjait!

$$f(y_{\text{fix}}) = 0 = 8 - y_{\text{fix}}^3 \longrightarrow y_{\text{fix}} = 2$$

Ird fel a fixpontok körüli linearizált közelítő DE-t!

$$\frac{df}{dy} = f' = \frac{d(8 - y^3)}{dy} = -3y^2, \quad f'(y_{\text{fix}}) = -3 \cdot 2^2 = -12$$

$$\Delta y = y - 2$$

$$\frac{d}{dt} \Delta y = -12 \cdot \Delta y$$

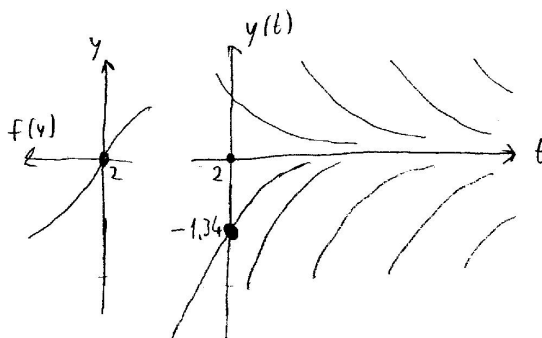
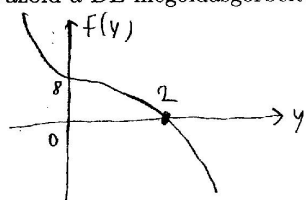
Ha $y(0) = -1.34$, mennyi

$$\lim_{x \rightarrow \infty} y(x) = 2$$

$$\lim_{x \rightarrow -\infty} y(x) = -\infty$$

↳ pontosabban $y(x)$ nem létezik túl nagy negatív x -ekre.

Vázold a DE megoldásgörbeit!

4b. (5 pont)

$$\frac{d}{dt} \begin{pmatrix} y_1 \\ y_2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} y_2 y_1 \\ (y_1 - 4)(5 - y_2) \end{pmatrix}$$

Keress meg a DE fixpontját!

$$\left. \begin{array}{l} y_2 y_1 = 0 \longrightarrow \text{(a) } y_1 = 0 \text{ vagy (b) } y_2 = 0 \\ \text{(a) } y_1 = 0 \longrightarrow (0 - 4)(5 - y_2) = 0 \longrightarrow y_2 = 5 \\ \text{(b) } y_2 = 0 \longrightarrow (y_1 - 4)(5 - 0) = 0 \longrightarrow y_1 = 4 \end{array} \right\} \text{ tehát a két fixpont: } \begin{matrix} Z_A = \begin{bmatrix} 0 \\ 5 \end{bmatrix} \\ Z_B = \begin{bmatrix} 4 \\ 0 \end{bmatrix} \end{matrix}$$

Ird fel a fixpont körüli linearizált közelítő DE-t!

$$J_{ac} = \begin{bmatrix} \partial_{y_1} [y_1 y_2] & \partial_{y_2} [y_1 y_2] \\ \partial_{y_1} [(y_1 - 4)(5 - y_2)] & \partial_{y_2} [(y_1 - 4)(5 - y_2)] \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} y_2 & y_1 \\ 5 - y_2 & 4 - y_1 \end{bmatrix}$$

$$J_{ac}(Z_A) = \begin{bmatrix} 5 & 0 \\ 0 & 4 \end{bmatrix}$$

$$J_{ac}(Z_B) = \begin{bmatrix} 0 & 4 \\ 5 & 0 \end{bmatrix}$$

$$\vec{\Delta y} = \begin{bmatrix} y_1 - 0 \\ y_2 - 5 \end{bmatrix}$$

$$\vec{\Delta y} = \begin{bmatrix} y_1 - 4 \\ y_2 - 0 \end{bmatrix}$$

$$\frac{d}{dt} \vec{\Delta y} = \begin{bmatrix} 5 & 0 \\ 0 & 4 \end{bmatrix} \vec{\Delta y}$$

$$\frac{d}{dt} \vec{\Delta y} = \begin{bmatrix} 0 & 4 \\ 5 & 0 \end{bmatrix} \vec{\Delta y}$$